

Sosiaalihuollon leikkaukset voivat tulla kalliiksi

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä ehdottaa [raportissaan](#) 100 milj. € leikkauksia sekä suuria muutoksia sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisiin palveluihin. Me allekirjoittaneet järjestöt ja säätiöt olemme huolissamme siitä, että uudistus heikentäisi entisestään neurokirjon henkilöille ja perheille välttämättömiä varhaisen tuen palveluja ja lisäisi todennäköisesti kalliiden korjaavien palvelujen tarvetta.

1. Varhaisen tuen heikentyminen olisi kohtalokasta

Uhkana on, että varhainen ja matalan kynnyksen tuki heikkenee ja oikea-aikainen pääsy tarpeiden mukaisiin palveluihin vaikeutuu, vaikka varhainen tuki on tutkimuksen mukaan vaikuttavaa ja kustannustehokasta.

Työryhmä ehdottaa, että sosiaalityö ja sosiaaliohjaus säädettäisiin ensisijaisiksi keinoiksi vastata asiakkaiden tuen tarpeisiin. Neurokirjon henkilöt ja perheet tarvitsevat kuitenkin ensisijaisesti konkreettista arjessa tapahtuvaa tukea ja palveluja. Sosiaalityöstä tai -ohjauksesta ei ole hyötyä, jos saatavilla ei ole konkreettisia palveluja, joihin asiakkaita voisi ohjata.

Lisäksi ehdotetaan sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden yhdistämistä. Laissa ei enää määriteltäisi yksittäisiä palveluja. Palveluiden yhdistäminen laajoiksi palvelukokonaisuuksiksi jättäisi hyvinvointialueille laajan harkintavallan, mikä lisäisi riskiä alueelliseen eriarvoisuuteen ja heikentäisi asiakkaiden mahdollisuuksia saada tietoa palveluvaihtoehdoista ja omista oikeuksistaan. Jos palveluvalikoima kaventuu ja palvelut kevenevät, monet neurokirjon henkilöt ja perheet voivat jäädä tyhjän päälle ilman tarvitsemansa tukea.

2. Leikkaukset osuisivat erityisesti lasten ja perheiden palveluihin

Avohuollon tukitoimilla yritetään tarttua ajoissa perheiden ongelmiin ja vahvistaa perheiden hyvinvointia niin, ettei lasten ja nuorten huostaanottoja ja sijoituksia kodin ulkopuolelle tarvita. Avohuollon tukitoimet ehdotetaan siirrettäväksi lastensuojelulaista yleisen sosiaalihuoltolain piiriin, vaikka siellä ei ole resursseja eikä osaamista toteuttaa erityisosaamista vaativia palveluja. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat myös pääosin harkinnanvaraisia ja määrärahasidonnaisia. Varhaisen tuen heikentyminen voisi johtaa huostaanottojen määrän lisääntymiseen ja kasvaviin kustannuksiin.

Autismiliiton kyselyyn (2024) vastanneista vanhemmista valtaosa jaksoi huonosti (52 %) tai vain kohtuullisesti (34 %). Vanhemmat uupuvat, kun perheet jäävät vaille tarvitsemaansa tukea ja palveluja. Vanhemmat voivat itsekkin sairastua ja joutua jäämään pois työelämästä. Riski raskaampien palvelujen tarpeelle kasvaa, jos vanhemmat eivät tuen puutteen vuoksi pysty huolehtimaan lapsistaan kotona.

Lastensuojelussa lapsen edunvalvonta edellyttää selkeitä rakenteita, päätöksiä ja vastuuta. Ehdotetut muutokset, joissa avohuollon tukitoimia siirretään sosiaalihuoltolakiin ja asiakasprosessia kevennetään, lisäävät harkinnanvaraisuutta ja heikentävät lapsen oikeusturvaa. Riski koskee erityisesti lapsia, joilla on vaikeuksia tuoda esiin omia tarpeitaan.

3. Varhainen tuki tuo säästöä

Lastensuojelu viimesijaisena palveluna joutuu paikkaamaan muiden palveluiden aukkoja, mikä johtaa ns. häiriökysyntään ja raskaampien ja kalliimpien palvelujen käyttöön. THL:n syntymäkohortti 1997 aineiston mukaan lähes joka viides (18 %) neurokirjon lapsista ja nuorista on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle, mikä ei ole heille oikea eikä vaikuttava toimenpide silloin, kun sillä yritetään paikata muiden palvelujen puutteita.

Varhainen ja oikea-aikainen tuki kannattaa ja sillä säästetään. Jos varhainen tuki ei toteudu riittävästi, kasvaa riski ajautua raskaampiin palveluihin, vaikka kevyemmät ja perheympäristöön perustuvat ratkaisut olisivat paitsi halvempia usein myös lapsen edun mukaisia. Lastensuojelun Keskusliiton selvityksen mukaan intensiiviset varhaisen tuen palvelut maksavat noin 40–60 % korjaaviin palveluihin verrattuna. Etenkin lastensuojelun laitoshoidon kustannukset ovat kasvaneet merkittävästi. Yhden lapsen laitossijoitus maksaa keskimäärin noin 140 000 € vuodessa. Yhden nuoren syrjäytyminen voi maksaa yhteiskunnalle jopa 1 milj €.

4. Lastensuojelun asiakasmitoitus ja jälkihuollon ikäraja tulee säilyttää

Lastensuojelun asiakasmitoitus on välttämätön työn laadun ja asiakkaiden oikeuksien turvaamiseksi. Sosiaalihuoltolaki ei sisällä vastaavaa mitoitusta.

Myös jälkihuollon ikärajan laskeminen olisi haitallista. Osa neurokirjon nuorista tarvitsee sijaishuollon päätyttyä tukea itsenäiseen elämään. Neurokirjon nuori kehittyy usein muita hitaammin ja itsenäistymisprosessi voi olla huomattavasti pitkäkestoisempi kuin muilla nuorilla.

5. Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma ovat vaikuttavien palvelujen perusta

Ehdotetut kevennykset palvelutarpeen arviointiin, asiakassuunnitelmaan, kirjaamiseen ja omatyöntekijään heikentäisivät merkittävästi asiakkaiden oikeuksia ja palvelujen saatavuutta. Palvelutarpeen arvioinnin tulee olla oma selkeä prosessinsa, jotta varmistetaan asiakkaan osallisuus ja kuuleminen. Myös palvelujen vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että asiakkaan palvelutarpeet arvioidaan ja tunnistetaan sekä vastataan niihin sopivilla ja oikea-aikaisilla palveluilla, jotka on kirjattu asiakassuunnitelmaan. Asiakkaille ja perheille, jotka käyttävät useampia palveluja tulee olla pysyvä omatyöntekijä, joka koordinoi palvelujen ja tuen kokonaisuutta.

Jos palvelutarpeen arviointia heikennetään, vaarana on, että asiakkaiden tarpeet jäävät tunnistamatta eivätkä he ohjaudu sopivien ja riittävien palvelujen piiriin. Tämä johtaisi pidemmällä aikavälillä kustannusten kasvuun. Neurokirjon henkilöillä voi olla esim. sosiaalisista tai kognitiivisista toimintarajoitteista johtuen vaikeuksia tuoda esiin ja tunnistaa tuen tarpeitaan, ja he saattavat tarvita yhdenvertaisuuslain mukaisia kohtuullisia mukautuksia tai toisen henkilön apua palvelujen hakemiseen. Tällaisissa tilanteissa palvelutarve tulee arvioida erityisen huolellisesti ja sosiaalityöntekijällä tulee olla riittävä neurokirjon osaaminen.

Uudistus siirtää vastuuta palvelujen hakemisesta ja niissä pysymisestä entistä enemmän asiakkaalle. Tämä heikentää erityisesti niiden henkilöiden asemaa, joilla on vaikeuksia palvelujärjestelmässä toimimisessa.

Allekirjoittajat

ADHD-liitto ry

Autismiliitto ry

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Kirjon omaishoitajat ry

Leijonaemot ry

Neurokirjon ammattilaiset NAM ry

Neurovähemmistön Aktivistit ry ja Nuoret Aktivistit

Setlementti Tampere ry

Suomen Kielipolku SLI ry

Suomen Psykologiliitto ry

Suomen Tourette- ja OCD-yhdistys ry

Tukena-säätiö

Vihreä Keidas